

Communicational Relations

To cite this article: Oksanen, H., Ketola, A., Haapio, H. & Hurmerinta-Haanpää, A. (2025). Sopimukset vastuullisuuden edistäjinä ja mutkistajina yritysten toimitusketjuissa – esimerkkinä mallilausekkeiden ymmärrettävyys. *VAKKI Publications 17*, 149–165.
<https://doi.org/10.70484/vakki.161645>

Sopimukset vastuullisuuden edistäjinä ja mutkistajina yritysten toimitusketjuissa – esimerkkinä mallilausekkeiden ymmärrettävyys

Henrik Oksanen^a, Anne Ketola^a, Helena Haapio^b & Anna Hurmerinta-Haanpää^c

^a Tampereen yliopisto

^b Vaasan yliopisto

^c Aalto-yliopisto

Corporate sustainability has become ever more important in today's ecological crisis. Thus, regulators around the world have started to push companies towards more sustainable business practices. The contracts that companies use in their business operations are central in implementing environmental and social responsibility. Following recent regulatory developments, such as the EU corporate sustainability due diligence directive (the EU CSDDD), several sets of model contract clauses have been created for companies to use to improve the human rights and environmental performance of their contracts in supply chains. These model clauses are an important step towards sustainable value chains. Our article aims to demonstrate, however, that the language used in these clauses is so complex that it compromises their actionability.

We shed light on these potential comprehension problems with examples from the European Model Clauses for Responsible and Sustainable Supply Chains (EMCs), developed by an independent group of mainly European legal practitioners and scholars. We analyze the model clauses both lexically and syntactically in order to illustrate how the various lexical and syntactic features form different kinds of potential comprehension problems in the model contract clauses, thus hampering their function of facilitating change towards more sustainable contracting. In addition to illustrating possible problems for comprehension, we suggest ways to improve the comprehensibility of the EMCs.

Avainsanat: sopimuskieli, *sustainabilites*, vastuullisuus, ymmärrettävyys

1 Johdanto

Sopimukset ja niiden kieli ovat keskeinen mutta usein aliarvioitu tekijä toimitusketjujen vastuullisuuden toteutumisessa. Vaikka yritykset yhä enenevässä määrin viestivät olevansa sitoutuneita ihmisoikeuksien ja ympäristön suojeluun, näitä tavoitteita tukevat sopimukset ovat usein vaikeita ymmärtää (Haapio & Ketola 2024). Tämä kielellinen ongelma on kahtalainen: ensiksi sopimuksissa käytetty kieli on usein abstraktia ja siksi tulokinnanvaraista, ja toiseksi kieli on tyypillisesti myös rakenteellisesti ja sanastoltaan hankalaa. Tällaista sopimuksissa ja säädöksissä esiintyvää kieltä kutsutaan termillä *legalese* (esim. Martínez ym. 2021). Lisäksi hankintaketjuissa käytetyt sopimukset laaditaan usein vain englanniksi, mutta suuri osa kohdelukijoista ei puhu englantia äidinkielenään. Näin myös kielimuuri hankaloittaa sopimusten ymmärtämistä. Käytetty kieli ei siis ole käyttäjäystävällistä eikä se konkretisoi osapuolten tehtäviä, oikeuksia ja velvollisuuksia. Vaikka sopimus olisikin oikeudellisesti sitova, sen velvoitteet eivät toteudu käytännössä, jos lukija ei ole ymmärtänyt sopimusta ja osaa toimia sen mukaisesti.

Vaikeaselkoinen sopimuskieli synnyttää toimitusketjuihin rakenteellista epäselvyyttä ja vastuun siirtelyä. Kun yritys määrittelee vastuullisuusvelvoitteet ja -vaatimukset ympäröivästä ja ulkoistaa ne toimittajilleen ilman selkeitä toimenpideohjeita, toimitusketju alkaa ketjuttaa samoja epäselviä ehtoja eteenpäin – ilman, että yksikään osapuoli ottaa todellista vastuuta niiden toteutumisesta. Lopputuloksena syntyy viestinnällisesti epäonnistuneita sopimuksia, jotka eivät edistä esimerkiksi ihmisarvoisia työoloja tai ympäristönsuojelun toteutumista toimitusketjun eri tasoilla. Vastuu hämärtyy, ja sopimuksen potentiaali toimia kestävän liiketoiminnan tukipilarina jää käyttämättä.

Tässä artikkelissa¹ tarkastellaan näitä ongelmia esimerkkien avulla, jotka on poimittu eurooppalaisista vastuullisen sopimisen mallilausekkeista (*European Model Clauses for Responsible and Sustainable Supply Chains*; jatkossa EMC-mallilausekkeet). Ne on laatinut pääosin eurooppalaisista juristeista koostuva työryhmä, joka kehittää vastuullisen sopimisen mallilausekkeita ja työkaluja tukemaan yritysten ihmisoikeus- ja ympäristövastuun toteutumista erityisesti globaaleissa toimitusketjuissa yhteistyössä kansainvälisen *Responsible Contracting Project* -hankkeen kanssa (RCP 2023a). EMC-mallilausekkeilla pyritään vakiinnuttamaan sopimusehtoja, joilla yritykset voivat tukea ihmisoikeus- ja ympäristötavoitteiden ja -velvoitteiden toteutumista toimitusketjuissaan.

---

¹ Artikkelin on osa Koneen Säätiön rahoittamaa monitieteistä JARGONFREE-tutkimushanketta, jossa tutkitaan yritysten sopimusten ja eettisten toimintaohjeiden (*codes of conduct*) sisältöä, kieltä, rakennetta ja muotoilua osana vastuullista yritystoimintaa (ks. jargonfree.fi).

Vaikka mallilausekkeet ovat askel kohti ihmisoikeus- ja ympäristötavoitteiden ja -velvoitteiden sisällyttämistä sopimukseen, haittaa mallilausekkeiden käytettävyyttä etenkin niissä käytetty kieli: lausekkeet ovat rakenteellisesti raskaita ja käsitteellisesti monimutkaisia ja siksi käytännön toiminnan kannalta epäselviä. Tässä artikkelissa analysoimme näitä mallilausekkeitä ymmärrettävyyden näkökulmasta. Pohjustamme ymmärrettävyyden merkitystä yritysoikeudellisen tutkimuksen ja eritoten ennakoivan sopimusajattelun näkökulmasta, ja analysoimme ymmärrettävyydelle haitallisia leksikaalisia ja syntaktisia piirteitä kielitieteen keinoin. Tarkastelemme erityisesti, millaiset kielelliset ratkaisut voivat muodostaa esteitä ymmärtämiselle ja siten osaltaan sopimuksen tarkoituksen toteutumiselle. Pohdimme myös, kuinka sopimuskieltä tulisi kehittää, jotta sopimukset toimisivat vastuullisuutta, yhteistoimintaa ja oikeudenmukaisuutta tukevinä työkaluina.

2 Sopimukset vastuullisuuden välineinä: haaste vai mahdollisuus?

2.1 Vaikeaselkoinen sopimuskieli

Sopimuksella luodaan oikeudellisia ja taloudellisia suhteita. Kuten Salmi-Tolonen (2013: 354; 2014: 320) on todennut, sopimus ei ole pelkkä asiakirja, vaan oikeudellista ja yhteiskunnallista todellisuutta rakentava kielellinen teko. Sopimus liitteineen sisältää teknistä, kaupallista ja oikeudellista tietoa, ja sopimuksia voivat valmistella ja lukea paitsi juristit, myös liike-elämän edustajat, kuten esimerkiksi projekti-, hankinta-, myynti- ja tuotepäälliköt (Haapio 2014).

Perinteinen sopimuskieli pyrkii usein olemaan juridisesti eksaktia mutta samalla se on viestinnällisesti ongelmallista. Tämän taustalla vaikuttaa juristilähtöinen sopimusajattelu, jossa kielellinen muotoilu on suunnattu riskien ja oikeudellisten riitatilanteiden hallintaan eikä sopimuksen toteuttamiseen arjen käytännöissä. Tämä on johtanut sopimuskielen institutionalisoitumiseen. Sopimuskieleen vakiintuneet juridiset ilmaistavat ovat monelle sopimuksen käyttäjälle vieraita, ja sopimuksista on tullut dokumentteja, joita ei ymmärretä tai joita ei edes yritetä lukea. Ongelma koskee sekä kuluttajasopimuksia että yritysten välisiä sopimuksia (esim. Haapio & Järvinen 2014). Tässä artikkelissa keskitymme yritysten välisiin sopimukseen.

Oikeudellisissa asiakirjoissa ja sopimuksissa esiintyvää vaikeaselkoista kieltä kutsutaan usein termillä *legalese* (esim. Martínez ym. 2021). Se määritellään oikeudellisissa asiakirjoissa ja viestinnässä käytetyksi kieleksi, jota muiden kuin juridiikan asiantuntijoiden on usein mahdotonta ymmärtää (Legalese 2022). Tälle kielenkäytölle tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa monimutkaiset lauserakenteet, hankalat erikoistermit, lyhenteet, vanhahtavat ilmaukset sekä monisanaisuus ja tarpeeton toisto. Yhdessä nämä piirteet

tekevät tekstistä raskaslukuista. *Legalese* on erityisesti amerikkalaisen sopimuskielen ongelma, mutta se on lisääntynyt myös suomalaisessa sopimuskielessä amerikkalaisvaikutteiden myötä (Mattila 2013).

Edellä mainitut sopimuskielen piirteet leimaavat myös säädöskieltä. Sopimus- ja säädös-kielelle on yhteistä myös se, että molempia laativat usein ensisijaisesti juristit, mutta niiden käyttäjinä voi olla monin tavoin heterogeeninen joukko muita kuin juristeja. (Vrt. Fremer ym. 2024: 21, 206.) Ymmärrettävyyttä haittaavilla piirteillä on samanlaisia seurauksia sekä sopimus- että säädöskielen käytettävyydelle: Jos lukija ei saa kielellisestä muodosta selvää, tekstin ohjaava vaikutus heikentyy.

Sopimusten vaikeaselkoisuus hankaloittaa osapuolten välistä vuoropuhelua sekä tasa-puolisen sopimussuhteen ja yhteisymmärryksen saavuttamista ja säilyttämistä. Sopimuskielen ymmärrettävyys ei siis ole pelkästään saavutettavuuskysymys, vaan myös vastuullisuutta, yhteistoimintaa ja oikeudenmukaisuutta tukeva periaate. Sopimuksia tulisikin lähestyä viestinnällisinä ja käyttäjälähtöisinä välineinä. Tähän suuntaan vie muun muassa ennakoivan sopimisen suuntaus (*proactive contracting*), jota esittelemme seuraavaksi tarkemmin.

2.2 Ennakoiva sopimusajattelu

Ennakoiva sopimusajattelu syntyi Suomessa 1990-luvun lopussa oikeustieteen tutkijoiden ja yritysjuristien yhteistyössä. Se perustuu muun muassa yhdysvaltalaisen Louis Brownin kehittämään preventiiviseen oikeuteen (Brown 1950) lisäten siihen promotiivisen ulottuvuuden.² Näin sopimusten tehtävänä ei ole ainoastaan riskien hallinta ja riitojen torjunta (*preventio*), vaan ennen kaikkea yhteistyön onnistuminen ja sen tavoitteiden saavuttaminen (*promootio*) (esim. Haapio 2000; 2007; Pohjonen 2002).

Ennakoivassa sopimusajattelussa keskitytään sopimukseen paitsi oikeudellisina myös liiketoiminnallisina ja viestinnällisinä työkaluina (Haapio & Haavisto 2005; Haapio 2013). Sopimuksilla nähdään siis olevan useita funktioita (ks. esim. Haapio & Haavisto 2005; Hurmerinta-Haanpää 2021). Näin ajateltuna sopimusten tulee olla ennen kaikkea operatiivisesti mutta myös oikeudellisesti toimivia. Haapio (2007: 49–50; 2014: 95) havainnollistaa yritysten välisiä sopimuksia palapelivertauksen avulla: sopimuspalapeli koostuu tekniikan, talouden, toteutuksen ja juridiikan osa-alueista, joiden pitäisi nivoutua saumattomasti yhteen. Vastaavasti sopimuksia valmistelevat ja käyttävät eri ammattikuntien edustajat, joilla on moninaisia koulutustaustoja.

---

² Ennakoiva sopimusajattelu pohjaa myös moniin muihin teorioihin usealta eri tieteenalalta. Ks. esim. Hurmerinta-Haanpää & Nuottila (tulossa).

Perinteisestä sopimusoikeudellisesta katsantokannasta ennakoiva sopimusajattelu eroaa siten, että siinä katsotaan menneen asemesta tulevaan ja keskitytään sopimusten tarkasteluun niiden käytännön toteutuksen näkökulmasta. Toisin sanoen ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia sopimusten (ja sopimusprosessien) tulisi olla sisällöllisesti, kielellisesti, rakenteeltaan ja muotoilultaan, jotta ne tukisivat sopimusten taustalla olevien liiketaloudellisten tavoitteiden saavuttamista (esim. Passera & Haapio 2013). Koska sopimuksia käyttävät eri ammattikuntien edustajat erilaisine koulutustaustoineen, ennakoidussa sopimusajattelussa korostetaan, että sopimukset tulisi myös suunnitella ja laatia moniammatillisissa tiimeissä, joihin osallistuu sopimusosapuolten sekä tarvittaessa sidosryhmien edustajia (Berger-Walliser ym. 2017). Prosessissa ja sen kautta syntyvässä sopimuksessa voidaan käyttää apuna informaatiomuotoilun työkaluja, kuten hyvän asiakirjan kriteeristöjä, joita on koonnut ja kehittänyt englantilainen *Simplification Centre* (Evans 2011; Waller 2011). Keskeiset kriteerit liittyvät asiakirjan sisältöön, kieleen, rakenteeseen sekä muotoiluun. Sopimukseen sovellettuina kriteerit tarkoittavat esimerkiksi, että:

1. Sopimukseen valitaan olennainen tieto, ja se – esimerkiksi sopimuksen kohde ja osapuolten roolit ja tehtävät – ilmaistaan tavalla, joka tukee lukijoiden ymmärrystä sopimuksen sisällöstä; tehdään selväksi, kuka tekee, mitä ja milloin (sisältökriteeri)
2. Sopimuksen sisältö ilmaistaan kielellä, jota lukijoiden on helppo ymmärtää; käytetään selkeää kieltä, ei tarpeetonta ammattislangia (kielikriteeri)
3. Sopimuksessa huomioidaan sen moninaiset käyttäjät erilaisine tiedon tarpeineen, taustoineen ja taitoineen;³ sisältö järjestetään niin, että se toimii tehtäväsään ja että tarvittava tieto on helppo löytää (rakennekriteeri)
4. Sopimuksessa otetaan huomioon käytettävyys ja luettavuus; käytetään tekstin lisäksi graafisia elementtejä, taulukoita ja kaavioita (muotoilukriteeri) (Evans 2011; Waller 2011; Haapio 2013; Hurmerinta-Haanpää & Berger-Walliser 2024).

Ennakoiva sopiminen ja sopimusmuotoilu ovat viime vuosina herättäneet kasvavaa kiinnostusta tutkimuksessa ja käytännön työssä. Kummassakin korostetaan sopimuksen roolia yhteistyön ja viestinnän välineenä, joka tukee tavoitteiden saavuttamista, riskien hallintaa ja osapuolten yhteistä ymmärrystä. Tämä edellyttää, että sopimusten laadinnassa kiinnitetään huomiota sopimusten kieleen. Jos kieli ei ole ymmärrettävää, miten sopimusta toteuttavat voivat ymmärtää tehtävänsä ja toimia sopimuksen mukaisesti?

---

³ Voidaan puhua myös suhderekriteeristä (esim. Waller 2011) ja tasapainokriteeristä (esim. Haapio 2013: 57–59 lähteineen).

Sopimusten laatiminen alkaa harvoin tyhjästä, vaan niiden pohjana käytetään aiempia sopimuksia, valmiita tekstipohjia tai mallilausekkeita. Mallit lisäävät tehokkuutta ja auttavat varmistamaan, ettei keskeisiä asioita unohdu. Ne voivat helpottaa myös vastuullisuusvaatimusten ja -veloitteiden sisällyttämistä sopimuksiin. Samalla ne voivat kuitenkin rajoittaa räätälöintiä ja tuoda mukanaan tarpeetonta painolastia ja mekaanisesti toistuvia tekstejä. Tämä ongelma korostuu erityisesti vastuullisen sopimisen mallilausekkeissa, joiden kieli on usein vaikeaselkoista ja irrallaan käytännön toiminnasta. Käsittelemme seuraavaksi vastuullisen sopimisen mallilausekkeita ja palaamme niitä koskeviin kielellisiin haasteisiin tarkemmin luvussa 3.

2.3 Sopimukset vastuullisuuden ajureina toimitusketjuissa

Yritysvastuu on ollut kansainvälisten ohjaavien periaatteiden kohteena jo yli 20 vuotta, ja sen merkitys on kasvanut viimeisen vuosikymmenen aikana merkittävästi. Viime vuosina yritysvastuun eri osa-alueilla on alettu siirtyä vapaaehtoisuudesta kohti oikeudellisesti velvoittavaa sääntelyä niin kansallisella kuin EU-tasollakin. Tuoreimpana esimerkkinä tästä kehityksestä on Euroopan Unionin yritysvastuudirektiivi (*Corporate Sustainability Due Diligence Directive*, (EU) 2024/1760), jossa sen soveltamisalaan kuuluville yrityksille asetetaan velvollisuus sisällyttää erityinen ympäristö- ja ihmisoikeusasioita koskeva huolellisuusvelvoite osaksi kaikkea yrityksen toimintaa.⁴

Direktiivissä huomioidaan myös viime vuosina eri tutkimuksissa esiin noussut sopimusten rooli toimitusketjujen vastuullisuuden ajureina (Salminen 2017; Ulfbeck & Hansen 2020; Dadush 2019). Menemättä direktiivin yksityiskohtiin tarkemmin siinä edellytetään muun ohessa, että sen soveltamisalaan kuuluvat yritykset laativat huolellisuusvelvoitteen toteuttamiseksi eettiset toimintaohjeet (*code of conduct*) ja pyrkivät hankkimaan toimitusketjuunsa kuuluvilta liikeyhteistyökumppaneilta sopimusperusteiset takeet (*contractual assurances*) siitä, että nämä toimivat yrityksen huolellisuuspolitiikan mukaisesti. Jos liikeyhteistyökumppani on pieni tai keskisuuri (pk-)yritys, yrityksen täytyy tarjota sille tukea, kuten koulutusta, jotta pk-liikeyhteistyökumppanin on mahdollista täyttää asetetut vaatimukset.

Direktiivin 18 artiklan mukaan EU:n komissio antaa tammikuuhun 2027 mennessä ohjeita mallisopimuslausekkeista, joita yritykset voivat käyttää toimitusketjujen

---

⁴ Vaikka direktiiviä ei ole vielä täytäntöön pantu kansallisesti, sitä ollaan jo muuttamassa. Euroopan komissio julkaisi helmikuussa 2025 niin kutsutun Omnibus I -paketin, jonka tavoitteena on komission mukaan vähentää byrokratiaa ja yksinkertaistaa EU:n sääntöjä kansalaisten ja yritysten kannalta. Yritysvastuudirektiivin osalta tavoitteena on yksinkertaistaa huolellisuusvelvoitteita vastuullisten liiketoimintakäytäntöjen tueksi (ks. Euroopan komissio 2025). Omnibus I -paketti on tällä hetkellä EU:n parlamentin käsiteltävänä, ja sen yksityiskohdat ovat vielä avoimina.

sopimuksissaan täyttääkseen direktiivin mukaiset velvollisuutensa. Komissio konsultoi ohjeita laatiessaan jäsenvaltioita ja sidosryhmiä. Komission työtä tukeakseen joukko pääosin eurooppalaisia juristeja on alkanut kehittää eurooppalaisia vastuullisen sopimisen mallilausekkeita (EMC-mallilausekkeet), jotka ottavat huomioon yritysvastuudirektiivin mukaiset vaatimukset, EU-maiden kansallisen yritys vastuulainsäädännön sekä kansainvälisen huolellisuusvelvoitetta koskevan vapaaehtoisen sääntelyn.⁵ Niiden on tarkoitus toimia ympäristö- ja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen mallilausekkeina, joita yritykset voivat käyttää omissa toimitusketjuissaan joko sellaisenaan tai osittain. Mallilausekkeista on tähän mennessä ilmestynyt kaksi versiota, ja uutta versiota odotetaan syksyllä 2025 (RCP 2023b).

Vaikka EMC-mallilausekkeet ovat askel kohti ihmisoikeus- ja ympäristötavoitteiden ja -velvoitteiden sisällyttämistä sopimuksiin, ne on kirjoitettu perinteisellä sopimuskielillä. Ne sisältävät monimutkaisia lauserakenteita ja hankalia oikeudellisia erikoistermejä, ovat tarpeettoman monisanaisia ja viljelevät ns. substantiivitauteja. Lisäksi niihin sisältyy vastuullisuuteen liittyvää erikoissanastoa ja abstraktia kieltä. Näitä EMC-mallilausekkeissa esiintyviä, ymmärrettävyyttä haittaavia kielellisiä piirteitä kutsumme nimellä *sustainabilityese*. Perinteisen sopimuskielen ja vastuullisuussääntelyyn liittyvän erikoiskielen yhdistelmä toimitus- ja hankintasopimuksissa voi johtaa siihen, etteivät vastuullisuusvelvoitteet ja -tavoitteet käänny käytännön tekemiseksi, koska sopimusten käyttäjät eivät ymmärrä, mitä heiltä odotetaan. Sen vuoksi on tärkeää, että sopimusten vastuullisuusehtojen kielelliset ongelmat tunnistetaan ja pyritään purkamaan. Tästä syystä analysoimme EMC-mallilausekkeiden kieltä. Esittelemme seuraavaksi tarkemmin analyysimme sekä sen tulokset.

3 EMC-mallilausekkeiden kieli ja ymmärrettävyys

Tässä luvussa esittelemme EMC-mallilausekkeiden kielen analyysia. Mallilausekkeet on poimittu nk. Zero Draft -luonnosdokumentista (*Zero Draft for Consultation: The European Model Clauses (EMCs) for Responsible and Sustainable Supply Chains*; jatkossa EMC Zero Draft), joka on julkaistu heinäkuussa 2024 (European Working Group for Responsible and Sustainable Supply Chains 2024). Tarkastelun kohteena on koko 12-sivuinen, englanninkielinen EMC Zero Draft -dokumentti, jonka teksti koostuu 133 virkkeestä.

Analysoimme mallilausekkeissa käytettyä sanastoa sekä virkerakenteita ja nostamme esiin piirteitä, jotka voivat aiheuttaa ongelmia tekstin ymmärtämiselle. Analysoimme

---

⁵ EMC-mallilausekkeet perustuvat osittain American Bar Associationin liikejuridiikan jaoston mallilausekokoelmaan (*The ABA Business Law Section Working Group Model Contract Clauses to Protect Workers in International Supply Chains*, MCC). Ensimmäinen versio MCC:stä (MCC 1.0) ilmestyi vuonna 2018 ja toinen versio (MCC 2.0) vuonna 2021. Uusi versio näistä mallilausekkeista on parhaillaan valmistelussa.

EMC-mallilausekkeet pääasiallisesti manuaalisesti Atlas.ti-ohjelmassa. Määrällisen analyysin tukena on käytetty lisäksi Gunning-Fog-indeksin laskentatyökalua.⁶

3.1 Leksikaaliset haasteet

Leksikaalisen analyysin pohjana käytämme nk. Gunning-Fog-indeksiä (lyhyesti Fog-indeksi; ks. Gunning 1952), joka on yksi monista matemaattisista luettavuuden indekseistä ja yhä laajalti käytössä (mm. Spiers ym. 2017). Määrälliset luettavuusindeksit eivät luonnollisestikaan tarjoa erityisen kattavaa kuvaa tekstin luettavuudesta, sillä ne ovat usein erittäin rajoittuneita eivätkä ne ota huomioon monia luettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Esimerkiksi virkerakenteiden kompleksisuus, sanajärjestys ja osa kirjoittajakohtaisista tyylivalinnoista jäävät määrällisissä luettavuusindekseissä kokonaan huomiotta, eikä indeksien taustalla vaikuttava oletus sanapituuden ja sanan vaikean luettavuuden verrannollisuudesta pidä kaikissa konteksteissa paikkansa (ks. esim. Virtaluoto & Väyrynen 2000; Loughran & McDonald 2014).

Vaikka tällaiset luettavuusindeksit eivät annakaan koko totuutta tekstin luettavuudesta, ne muodostavat kuitenkin numeerisen mallinnuksen osasta tekstin luettavuuteen vaikuttavista tekijöistä. Tämän vuoksi niiden avulla voidaan osoittaa tietyn tekstin luettavuuden haasteellisuutta verrattuna muihin tekstilajeihin, joskin vain indeksissä huomioitujen piirteiden osalta.

Fog-indeksi on luku, joka muodostetaan vertaamalla tekstin sanamäärää virkkeiden määrään sekä kompleksisten sanojen määrää sanojen kokonaismäärään. Sana on kompleksinen, jos se on vähintään kolmitavuinen (englannin kielessä). Alla on esitetty Fog-indeksin muodostamisen tarkka matemaattinen kaava.

$$\text{SCORE} = 0.4 \times \left(\frac{\text{Words}}{\text{Sentences}} \right) + 100 \times \frac{\text{Complex Words}}{\text{Words}}$$

Kuvio 1. Fog-indeksin muodostaminen (Scott 2025)

Fog-indeksiä verrataan usein amerikkalaisen koulujärjestelmän eri luokka- ja koulutusporrasasteikkoihin, ja tällaisia taulukoita hieman eri painotuksilla ja eri lähtökohdista on lukuisia. Olennaista on kuitenkin, että eri indeksiluvut korreloivat eritasoisiin lukijoihin: indeksit 7–8 ovat ideaaleja laajalle yleisölle ja 12:n ylittävät indeksit katsotaan ylittävän laajan yleisön luettavuuskyvyn (Spiers ym. 2017), kun taas 17:n ylittävät indeksit vaativat jo yliopistotasoista ymmärrystä (Scott 2025).

---

⁶ Gunning Fog Index -laskentatyökalu saatavilla: <http://gunning-fog-index.com/fog.cgi> [8.4.2025].

EMC Zero Draft -dokumentin tekstin kokonaissanamäärä on 4771. Tästä on jätetty pois tekstin sisällysluettelo, mutta siihen on jätetty mukaan tekstissä esiintyvät väliotsikot. Virkemäärä on 133. Kolmitavuisia sanoja on 1090 eli 22,8 prosenttia kokonaissanamäärästä. Tämä tuottaa Fog-indeksiluvun 23,49, joka ylittää rajusti kaikki luettavuustaulukoiden esimerkkilukemat ja on selvä osoitus mallilausekkeiden luettavuushaasteista (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. EMC Zero Draftin leksikaaliset haasteet tiivistetysti

	Fog-indeksi	Sanamäärä	Kolmitavuiset (%)	Sanapituus	Lyhenteet
EMC Zero Draft	23.49	4771	1090 (22,8 %)	7	110 (2,3 %)

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, muutkin määrälliset indikaattorit tukevat tätä havaintoa ymmärrettävyyden haasteista. Englannin (kirjoitetun) kielen keskimääräinen sanapituus on noin viisi merkkiä (Bochkarev ym. 2012), kun taas tarkastelemissamme EMC-mallilausekkeissa keskimääräinen sanapituus on seitsemän merkkiä. Mallilausekkeissa esiintyy kuusi eri lyhennettä yhteensä 110 kertaa, mikä kattaa prosentuaalisesti havaitavan osan kokonaissanamäärästä (2,3 %).

Leksikaalisia valintoja on syytä tarkastella myös laadullisesti. EMC-mallilausekkeiden leksikaalisuutta värittää eräänlainen käsitteellinen kerrostuneisuus, mikä on omiaan heikentämään lausekkeiden ymmärrettävyyttä. Mallilausekkeissa esiintyy paitsi yleiskielisiä tai sellaisilta vaikuttavia sanoja ja sanaliittoja, kuten *household*, *question* ja *written notice*, myös oikeudellisia (esim. *force majeure*) ja sopimuskielille tyypillisiä termejä (esim. *breach*, *termination*). Osalle käsitteistä rajanveto yleiskielisen, oikeudellisen ja sopimukselle tyypillisen käytön välillä on haastavaa: esimerkiksi *obligation* ja *liability* ovat ymmärrettävissä yleiskielisinä sanoina, mutta niillä on niin oikeudelliset kuin sopimukselliset erityismerkityksensä, jotka muodostuvat yleiskielisen käytön oheen.⁷ Näiden ohella osa käsitteistä on tullut käyttöön oikeus- ja sopimuskielen kontekstissa erityisesti vastuullisuustematiikkaa käsiteltäessä (mm. *remediation*).

Edellä mainittua kerrostuneisuutta lisää se, että osa EMC-mallilausekkeissa esiintyvistä käsitteistä määritellään erikseen Zero Draft -dokumentin alussa, jolloin ne saavat mallilausekkeiden kontekstissa muista dokumenteista erillisen merkityksen. Tämä on huomioitava mallilausekkeiden käytössä: jos mallilausekkeita irrotetaan Zero Draft -dokumentista yrityksen sopimuksen osaksi, on sopimuksessa huomioitava myös

⁷ Erikoiskielten ja yleiskielen suhteesta tarkemmin ks. esim. Suomalainen 2002.

mallilausekkeen perintönä tuleva, mahdollisesti sopimuksen muusta kielenkäytöstä eroava käsitteenmääritelmä. Vastaava ilmiö on tuttu lakikielestä: lakien ja asetusten alussa osalle lakitekstissä esiintyvistä termeistä annetaan erityinen määritelmä, nk. le-gaalimääritelmä. EMC-mallilausekkeissa tällaiset käsitteet, kuten *Adverse Impact*, *Supplier*, *Buyer* ja *Goods*, kirjoitetaan sopimuskielelle tyypillisesti isoin alkukirjaimin osoituksena, että ne tulee tulkita käsitteenmäärittelyn mukaisesti eivätkä ne viittaa sanojen yleiskieliseen merkitykseen.

Osa käsitteistä ei kuitenkaan noudata näitä erontekoja, mikä tekee mallilausekkeiden ymmärrettävyydestä erityisen haastavaa. Käsitteenmäärittely saattaa tapahtua myös myöhemmin tekstissä, jolloin se esiintyy tavallisimmin erotettuna virkkeestä ainoastaan pilkuin ja lainausmerkein: *“Unless it is an SME, a party shall, in case of a breach of the HREDD Obligations, indemnify, defend and hold harmless the other party and its Representatives, affiliates, successors and assigns (collectively, ‘Indemnified Party’) [...]”* (EMC Zero Draft 3.4 (a), s. 10.) Aina käsitteen nimitystä ei edes kirjoiteta isolla alkukirjaimella, vaan mallilausekkeissa esiintyvä käsite saattaa saada määritelmällisen tarkennuksen ilman varsinaista terminologista käyttöä; esimerkiksi käsitteelle *benefit* annetaan mallilausekkeiden kontekstissa tarkempi määritelmä sopimusosapuolten hyötymistä käsittelevässä tekstinkohdassa: *“A ‘benefit’ means being put in a better position than if the Agreement had been performed without an [actual] Adverse Impact.”* (EMC Zero Draft 3.3 (a), s. 9.)

3.2 Syntaktiset haasteet

Kuten yllä mainittiin, matemaattiset luettavuusindeksit eivät kerro koko totuutta tekstin luettavuudesta, sillä tähän vaikuttaa monia muitakin tekijöitä, joita indeksit eivät ota huomioon. Virtaluojo ja Väyrynen (2000: 101) mainitsevat yhtenä tärkeimmistä luettavuuteen vaikuttavista tekijöistä lauserakenteen kompleksisuuden, jota vain virkkeiden pituuden huomioivat indeksit eivät pysty esittämään. Lauserakenteen lisäksi lausekkeiden järjestys, niiden välinen koheesio sekä niiden sisäinen kompleksisuus vaikuttavat tekstin luettavuuteen sekä sen ymmärrettävyyteen (ks. esim. Oksanen 2017).

Analysoimme mallisopimuslausekkeet virke virkkeeltä manuaalisesti Atlaksessa. Virkkeet jaettiin määrällisten tulosten havainnollistamiseksi kolmeen ryhmään niiden kokonaisrakenteen perusteella. PL-ryhmän muodostavat ainoastaan päälauseista koostuvat virkkeet, PL-SL-ryhmän puolestaan virkkeet, jotka koostuvat päälauseesta ja yhdestä alisteisesta sivulauseesta. Näiden ryhmien virkkeet ovat kokonaisrakenteeltaan verrattain yksinkertaisia. Kolmas ryhmä (PL-2+SL) koostuu virkkeistä, joissa on päälauseita sekä useita sivulauseita, jotka ovat alisteisia joko päälauseelle tai toiselle sivulauseelle.

Kolmannen ryhmän virkkeet ovat rakenteellisesti kompleksisempia kuin kahden muun ryhmän virkkeet.

Virkkeiden kokonaisrakenteiden lisäksi niissä esiintyy useita muita kompleksisuutta lisääviä rakenteita. Valitsimme näistä tarkasteluun arviomme mukaan tekstin yleistä ymmärrettävyyttä eniten haastavia rakenteellisia piirteitä ja päädyimme viiteen eri syntaktiseen haasteeseen:

1. **Upotetut sivulauseet** ovat matriisilauseensa (päälauseen tai ylemmän tason sivulauseen) muiden lausekkeiden väliin tulevia ja siten matriisilauseen sisällön keskeyttäviä sivulauseita, esimerkiksi relatiivilause virkkeessä: *“In situations where Supplier did not cause or jointly cause the actual Adverse Impact, Supplier shall cooperate in implementing any Corrective Action Plan that Buyer may develop.”* (EMC Zero Draft 2 (a), s. 7; korostus kirjoittajilta.)
2. **Kompleksisilla substantiivilausekkeilla** (NP, noun phrase) tarkoitetaan tässä yhteydessä substantiivilausekkeita, joilla on kompleksinen, esimerkiksi lauseentoinen partisiippi rakenne joko etu- tai jälkimääritteenä eli joko pääsanana toimivaa substantiivia edeltävänä tai sitä seuraavana attribuuttina, esimerkiksi pitkällä jälkimääriteketjulla varustettu *“the net annual income required for a household in a particular place to afford a decent standard of living for all members of that household”* (EMC Zero Draft, käsitteen *Living Income* määritelmä, s. 2).
3. **Substantiivilauseketjut** (NP-ketjut) ovat useista substantiiveista koostuvia yksittäisiä lauseenjäseniä, esimerkiksi objektina toimiva joukko rinnastettuja substantiiveja, joista tähän yhteyteen sisällytettiin kaikki vähintään neljästä substantiivista koostuvat ketjut, esimerkiksi prepositiolausekkeen täydentäjinä toimivat substantiivilausekkeet *“against [any and all] losses, costs, and damages, liabilities, deficiencies, claims, actions, judgments, settlements, interest, and costs or expenses associated with Nonconforming Goods”* (EMC Zero Draft 3.4 (a), s. 10; virheellinen aloittava sulje alkuperäisessä tekstissä, korostus kirjoittajilta).
4. **Objektin jakavilla verbilausekkeilla** tarkoitetaan tässä rinnastettuja verbejä, jotka jakavat vähintään yhteisen objektin, usein myös subjektin. Esimerkiksi tässä virkkeessä niitä esiintyy kaksi: *“For the avoidance of doubt, if a HREDD Default leads to, or is otherwise associated with, an actual Adverse Impact, curing such HREDD Default will require, at a minimum, preparing and implementing a Corrective Action Plan as indicated in Article 2 on remediating Actual Adverse Impacts.”* (EMC Zero Draft 3.1 (a), s. 8; korostus kirjoittajilta.)

5. **Lauseattribuutit** ovat tässä merkityksessä lausetason ulkopuolelle siirrettyjä ilmauksia, jotka tarkentavat tai määrittävät matriisilauseensa sisältöä, mutta eivät varsinaisesti täytä sivulauseen kriteeristöä esimerkiksi puuttuvan finiittimuotoisen verbin vuoksi, esimerkiksi virkkeessä *“The Corrective Action Plan set out in Article 2 contemplates establishing and, **if necessary**, using a dialogue-based dispute resolution mechanism that is compliant with [...].”* (EMC Zero Draft 5.1, s. 11; korostus kirjoittajilta.)

Vertasimme näiden kompleksisuutta lisäävien rakenteellisten piirteiden esiintymistä rishtiin virkerakenneryhmien kanssa. Taulukkoon 2 on tiivistetty syntaktisten haasteiden esiintyminen virkerakenneryhmittäin.

Taulukko 2. EMC Zero Draftin syntaktiset haasteet tiivistetysti

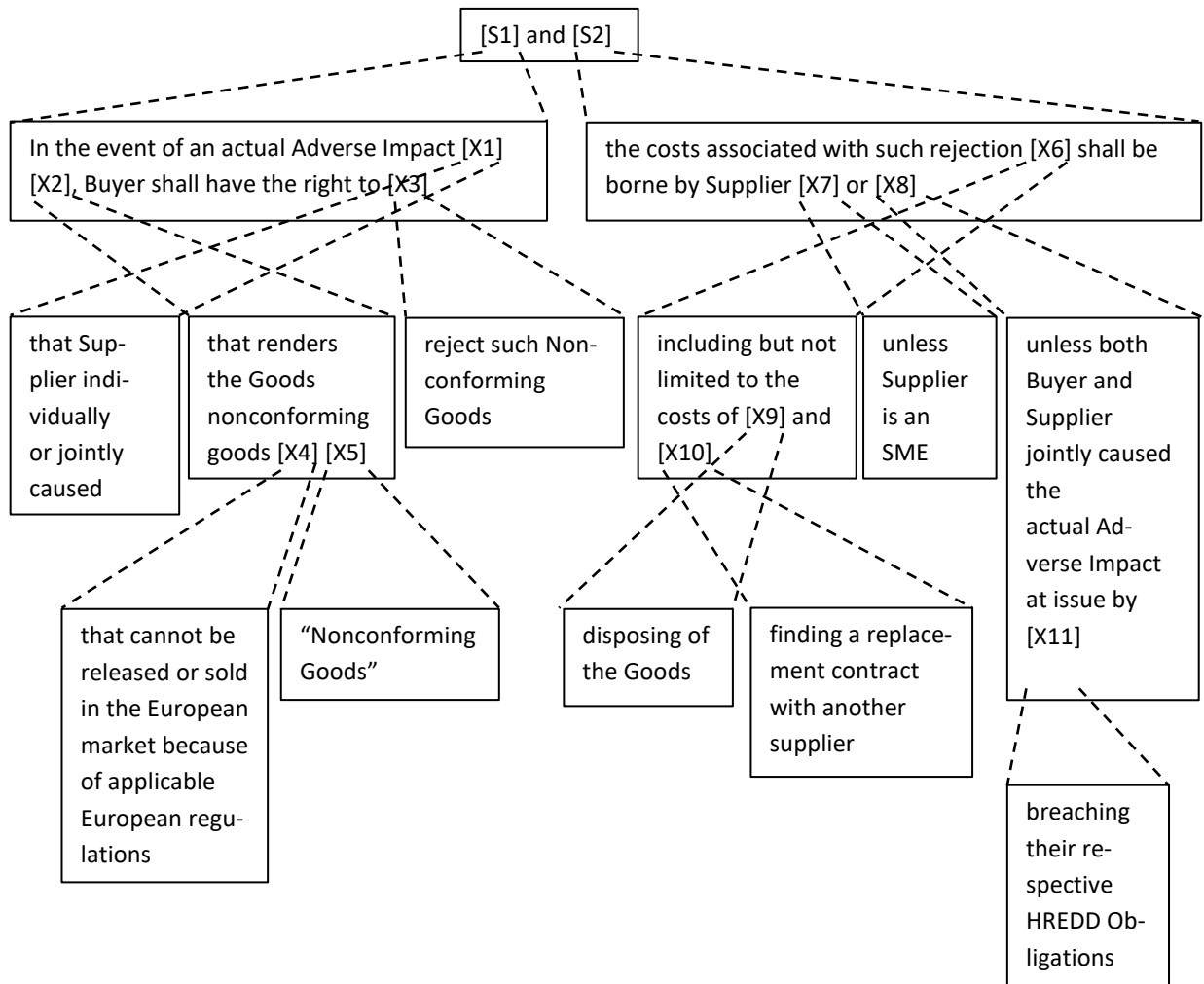
	PL	PL-SL	PL-2+SL	Yhteensä
Virkkeet (n = 133)	49 (35,7 %)	41 (29,9 %)	43 (31,4 %)	133
Upotetut SL:t	-	2	7	9
Kompleksit NP:t	5	3	7	15
NP-ketjut	4	1	3	8
Obj:n jakavat VP:t	1	3	7	11
Lauseattribuutit	1	2	11	14

Kuten taulukosta 2 käy ilmi, jakautuvat eri virkerakenneryhmät suhteellisen tasaisesti. Noin kolmannes virkkeistä edustaa yksinkertaisimpia, ainoastaan päälauseista koostuvia virkkeitä. Näissä virkkeissä myös muita syntaktisia haasteita esiintyy selvästi vähemmän; ainoastaan substantiivilauseketjut ovat hieman enemmän edustettuja, mutta niitäkin on lähes yhtä paljon myös kompleksisimmissä virkkeissä. Sen sijaan virkkeiden kokonaisrakenteen monimutkaistuessa myös muiden syntaktisten haasteiden määrä vaikuttaa selvästi kasvavan. Kompleksisimmat virkkeet näyttävät muodostavan ikään kuin keskitymiä vaikeasti ymmärrettäville rakenteellisille piirteille.

Tarkempi tarkastelu osoittaa, että noin kymmenesosa virkkeistä on todella kompleksisia. Analysoimme tässä yhden kompleksisen virke-esimerkin eritellen virkkeessä esiintyvät kokonaiset lauseet sekä ns. lauseentasoiset elementit, toisin sanoen verbilausekkeet mahdollisine objekteineen ja muine dependentteineen, osoittaaksemme, kuinka suuri määrä tietoa yhteen mallisopimuslausekkeeseen on pakattu.

(1) In the event of an actual Adverse Impact that Supplier individually or jointly caused that renders the Goods nonconforming goods that cannot be released or sold in the European market because of applicable European regulations, “Nonconforming Goods”, Buyer shall have the right to reject such Nonconforming Goods and the costs associated with such rejection, including but

not limited to the costs of disposing of the Goods and finding a replacement contract with another supplier, shall be borne by Supplier unless Supplier is an SME or unless both Buyer and Supplier jointly caused the actual Adverse Impact at issue by breaching their respective HREDD Obligations. (EMC Zero Draft 3.2 (c), s. 9)

Kuvio 2. EMC-mallilauseke-esimerkki eriteltynä

Kuten kuviosta 2 on havaittavissa, esimerkkipirkkeeseen on sisällytetty erittäin suuri määrä sivulauseita ja monilauseenjäsensisiä verbilausekkeita. Virke koostuu kahdesta rinnastetusta päälauseesta sekä viidestä sivulauseesta (kolme *that*-relatiivipronominilla alkavaa relatiivilauseetta ja kaksi *unless*-konjunktioillista ehtolauseetta), joista yksi on ns. alemman tason sivulause eli lauseenjäsensroolissa toisessa, ylemmän tason sivulauseessa. Lisäksi virkkeessä on kuusi inifiniittistä verbilauseketta, joilla on muita lauseenjäsensisiä määrittäviä (VP:t, jotka alkavat *(to) reject, associated,*⁸ *including, disposing, finding* sekä *breaching*), lisäten virkkeen kompleksisuutta entisestään. Lainausmerkeissä oleva *“Nonconforming Goods”* on analysoitu lauseattribuutiksi (ks. yllä).

⁸ *Associated*-alkuinen verbilauseke on tilan säästämiseksi jätetty nostamatta omaksi laatikokseen.

4 Kohti ymmärrettävämpää, osallistavampaa ja vaikuttavampaa sopimusviestintää

Tässä artikkelissa tarkasteltiin EMC-lausekkeiden kielen ongelmakohtia. Analyysi osoittaa, kuinka leksikaaliset ja syntaktiset valinnat vaikuttavat näiden yritysten sopimusten osaksi tarkoitettujen mallilausekkeiden yleiseen ymmärrettävyyteen ja näin osaltaan heikentävät sopimusten mahdollisuutta välittää vastuullisuusvelvoitteita ja -tavoitteita riittävän ymmärrettävässä muodossa, jotta niillä olisi todellisia vaikutuksia. Nämä kielelliset piirteet muistuttavat vaikeaselkoista *legalese*-kieltä, mutta sopimuskielen konteksti, vastuullisuustematiikka ja käsitteenmäärittely vaikuttavat erottavan nämä piirteet omaksi kielenkäytön muodokseen. Katsomme tämän osoittavan piirteitä kielenkäytöstä, jota kutsumme termillä *sustainabilite*: kompleksia vastuullisuusjargonia, joka näyttäytyy sopimuksissa etäännyttävänä ja vaikeaselkoisena kielenkäyttönä, ikään kuin vastuullisuuspuheen omana rekisterinä, ja haittaa vastuullisuusvelvoitteiden ja -tavoitteiden välittymistä lukijalle.

EMC-lausekkeiden tekstin runsas käsitteiden käyttö edellyttää, että lukija on erityisen tarkkaavainen ja ymmärtää, että isoin alkukirjaimin kirjoitetut sanat ja sanaliitot, kuten *Adverse Impact, Supplier, Buyer, Goods, SME* ja *HREDD Obligations*, sekä muut erikseen määritellyt käsitteet eivät viittaa sanojen yleiskielen merkitykseen, vaan EMC-mallilausekkeiden alussa tai myöhemmin tekstissä (esim. *Nonconforming Goods* kohdassa 3.2 (c) tai *benefit* kohdassa 3.3 (a)) esitettyihin määritelmiin, joihin lukijan on tutustuttava huolellisesti osatakseen tulkita tekstiä sen laatijoiden tarkoittamalla tavalla. Yksittäisten lausekkeiden tekstin haastavuuden lisäksi lukija joutuu siis harppomaan tekstin kohdasta toiseen. Tottuneille sopimusten lukijoille tämä voi olla arkipäivää, mutta muille lukijoille se on harvemmin tuttua.

Mallilausekkeiden käytön haasteellisuutta lisää se, ettei niitä ei ole tarkoitettu käytettäväksi yksinään, vaan osana sopimusaineistoa, joka voi sisältää useita kymmeniä tai jopa satoja sivuja liitteineen ja viitteineen. EMC-mallilausekkeista paistaakin läpi se, että ne on laatinut ryhmä juristeja, vaikkakin sidosryhmiä konsultoiden. EMC:n ensimmäisen version (EMC 1.0) julkaisun jälkeen niistä järjestettiin avoin kommentointikierrros, johon myös tutkimusryhmämme osallistui. Kommenttejamme näytettiin otetun huomioon ainakin jonkin verran mallilausekkeiden uusimmassa versiossa (EMC Zero Draft). Silti niiden kieli on edelleen erittäin vaikeasti ymmärrettävää. Lisäksi mallilausekkeiden kielellisiin ongelmiin vaikuttanee se, että laatijaryhmä koostuu pääosin eri EU-maiden juristeista, joista suurin osa ei puhu äidinkielenään englantia. Tällaisenaan mallilausekkeita ei voida pitää ennakoivan sopimusajattelun mukaisina, vaikka ne ovatkin hyvä alku nykyistä vastuullisempien toimitusketjujen sopimukselliseen hallintaan.

Ennakoivan sopimisen periaatteet tarjoavat viitekehysten sopimuslausekkeiden ymmärrettävyyden kehittämiseksi. Ennakoiva sopiminen korostaa sopimusten roolia ennaltaehkäisevänä ja mahdollistavana välineenä: sopimusten tulee tukea osapuolten yhteistyötä, tavoitteiden saavuttamista ja vastuullisten toimintatapojen käytännön toteutusta. Tämä edellyttää, että sopimukset muotoillaan moniammatillisesti niin, että niiden sisältö, kieli, rakenne ja muotoilu ohjaavat eri koulutustaustoista ja ammattikunnista tulevia käyttäjiä tekemään päätöksiä, sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin ja ennen muuta toimimaan niiden mukaisesti. Tällöin sopimus ei ole pelkkä sääntelyinstrumentti, vaan viestinnällinen työkalu, joka edistää vastuullisuutta osana arjen toimintaa toimitusketjuissa. EMC-mallilausekkeiden jatkokehityksessä olisi tärkeää ottaa huomioon sopimusten moniammatillinen ulottuvuus sekä oikeudellista toimivuutta laajempi viestinnällinen ja toiminnallinen tehtävä – ei ainoastaan sopimuksen sisältö, vaan sen kyky vaikuttaa käytäntöön.

EMC-mallilausekkeiden ymmärrettävyyden ja käytettävyyden parantamiseksi on jo esitetty konkreettisia parannusehdotuksia. Esimerkiksi *International Institute for Information Design* (2024) on laatinut lausunnon, jonka mukaan EMC-lausekkeitä tulisi selkeyttää soveltamalla niihin informaatiomuotoilun periaatteita sekä selkeän kielen ohjeita, esimerkiksi selkeän kielen ISO-standardin periaatteita (ISO 24495-1:2023). Haapio, Ketola ja Toivonen (2025) ovat havainnollistaneet EMC-lausekkeiden muotoilun ja kielen parantamista generatiivisten tekoälytyökalujen avulla: ne voivat esimerkiksi tuottaa luonnoksia visuaalisista esitysmuodoista ja selkeäkielisistä versioista.

Sopimusten kielen ja muotoilun parantaminen sekä uusien teknologioiden hyödyntäminen ovat osa laajempaa siirtymää kohti ymmärrettävämpää, osallistavampaa ja vaikuttavampaa sopimusviestintää. EMC-mallilausekkeet edustavat tärkeää pyrkimystä vastuullisuuden edistämiseksi kansainvälisissä toimitusketjuissa, mutta niiden vaikutus riippuu viime kädessä siitä, miten ne kommunikoivat. Tässä mielessä sopimuksia voidaan pitää paitsi oikeudellisina myös yhteistoimintaa rakentavina viestinnällisinä välineinä. Tulevan vastuullisuussäätelyn onnistuminen – siirtyminen sanoista tekoihin – edellyttää, että sopimukset ovat paitsi oikeudellisesti sitovia ja täsmällisiä, myös kielellisesti saavutettavia ja toimintaa ohjaavia.

Lähteet

Berger-Walliser, G., Barton, T. & Haapio, H. (2017). From Visual Law to Legal Design: Images as a Collaborative and Creative Process for Legal Problem-Solving. *American Business Law Journal* 54(2), 347–392.

- Bochkarev, V., Shevlyakova, A. & Solovyev, V. (2012). Average word length dynamics as indicator of cultural changes in society. *Social Evolution & History* 14(2), 153–175. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/230764201_Average_word_length_dynamics_as_indicator_of_cultural_changes_in_society (lainattu 8.4.2025).
- Brown, L. M. (1950). *Preventive Law*. Prentice-Hall.
- Dadush, S. (2019) Contracting for Human Rights: Looking to Version 2.0 of the ABA Model Contract Clauses. *American University Law Review* 68(5), 1519–1554.
- Euroopan komissio (2025). Komissio ehdottaa byrokratian vähentämistä ja liiketoimintaympäristön yksinkertaistamista. Uutisartikkeli 26.2.2025. Saatavilla: https://commission.europa.eu/news-and-media/news/commission-proposes-cut-red-tape-and-simplify-business-environment-2025-02-26_fi (lainattu 14.10.2025).
- European Working Group for Responsible and Sustainable Supply Chains (2024). *Zero draft for consultation: The European Model Clauses (EMCs) for responsible and sustainable supply chains*. Saatavilla: https://www.responsiblecontracting.org/_files/ugd/fcee10_538d4de3351d4b699cd1c47e81ba8f22.pdf (lainattu 7.4.2025).
- Evans, M. (2011). Criteria for clear documents: a survey. Technical paper 8. Simplification Centre, University of Reading. Saatavilla: <https://www.simplificationcentre.org.uk/reports2/technical-paper-8-criteria-for-clear-documents-a-survey> (lainattu 5.5.2025).
- Gunning, R. (1952). *The Technique of Clear Writing*. McGraw-Hill.
- Haapio, H. (2000). Preventiivinen juridiikka ja ennakoiva sopimustoiminta: Liikesopimusriitojen ratkaisu tärkeää – yrityksille riitojen torjuminen tärkeämpää. *Oikeustieto* 5/2000, 18–22.
- Haapio, H. (2007). An Ounce of Prevention... – Proactive Legal Care for Corporate Contracting Success. *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT)* 1/2007, 39–68.
- Haapio, H. (2013). *Next Generation Contracts: A Paradigm Shift*. Lexpert Ltd.
- Haapio, H. (2014). Sopimus- ja vastuuketjun hallinta viivästystilanteessa. Teoksessa: H. Haapio & M. Järvinen (Toim.) *Yritysten sopimus- ja vastuuketjut – Sopimusten hallinta käytännössä*. 2., uudistettu laitos. Tietosanoma. 92–132.
- Haapio, H. & Haavisto, V. (2005). Sopimusosaaminen: tulevaisuuden kilpailutekijä ja strateginen voimavara. *Yritystalous* 63(2), 7–15.
- Haapio, H. & Järvinen, M. (Toim.) (2014). *Yritysten sopimus- ja vastuuketjut – Sopimusten hallinta käytännössä*. 2., uudistettu laitos. Tietosanoma.
- Haapio, H. & Ketola, A. (2024). Yritysvastuu ja sopimukset: kieliteoista käytäntöön. *Kielikello* 14.3.2024. Saatavilla: <https://kielikello.fi/yritysvastuu-ja-sopimukset-kieliteoista-kayntoon/> (lainattu 5.5.2025).
- Haapio, H., Ketola, A. & Toivonen, N. (2025). From Drafting to Design with a Little Help from AI Assistants: New Tools for Legal Writers and Designers. Teoksessa: J.L. De Moura Faleiros Júnior & T. Calaza (Toim.). *Legal Design*. 3. painos. Editora Foco.
- Hurmerinta-Haanpää, A. (2021). *The Many Functions of Contracts – How Companies Use Contracts in Interorganizational Exchange Relations*. Turun yliopisto.
- Hurmerinta-Haanpää, A. & Berger-Walliser, G. (2024). Joint value creation: A functional, proactive approach to contract governance. *American Business Law Journal* 61(4), 261–283. <https://doi.org/10.1111/ablj.12252>
- Hurmerinta-Haanpää, A. & Nuottila, J. (tulossa). The proactive contracting approach: The first 25 years and beyond. Teoksessa: A. Masson, H. Bouthinon-Dumas, W. G. Voss & J.-M. do Carmo Silva (Toim.). *Handbook on Law & Management*. Oxford University Press.
- International Institute for Information Design (2024). *Suggestions for improving the communication of the European Model Clauses for Responsible and Sustainable Supply Chains International Institute for Information Design*. Saatavilla: <https://www.simplificationcentre.org.uk/resources/technical-papers> (lainattu 7.5.2025).
- ISO 24495-1:2023. Plain language – Part 1: Governing principles and guidelines.

- Legalese (2022). Teoksessa: M. J. Tyrkus & C. A. Schwartz (Toim.). *Gale Encyclopedia of American Law*, Vol. 6. 4. painos. Gale. 282.
- Loughran, T. & McDonald, B. (2014). Measuring Readability in Financial Disclosures. *The Journal of Finance* 69(4), 1643–1671.
- Martínez, E., Mollica, F., Liu, Y., Podrug, A. & Gibson, E. (2021). What did I sign? A study of the impenetrability of legalese in contracts. *Proceedings of the Annual Meeting of the Cognitive Science Society*, vol. 43. 140–146. Saatavilla: <https://escholarship.org/uc/item/5k09w2td> (lainattu 5.5.2025).
- Mattila, H. (2013). *Comparative Legal Linguistics: Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas*. 2. painos. Taylor & Francis Group.
- Oksanen, H. (2017). Informaattiorakenne oikeuskielen komplekseissa virkerakenteissa. *VAKKI Publications* 8, 134–144. <https://doi.org/10.70484/vakki.149244>
- Passera, S. & Haapio, H. (2013). Transforming Contracts from Legal Rules to User-Centered Communication Tools: A Human-Information Interaction Challenge. *Communication Design Quarterly* 1(3), 38–45. <https://doi.org/10.1145/2466489.2466498>
- Pohjonen, S. (Toim.) (2002). *Ennakoiva sopiminen – liiketoimien suunnittelu, toteuttaminen ja riskien hallinta*. WSOY Lakitieto.
- RCP = Responsible Contracting Project (2023a). The Mission. Saatavilla: <https://www.responsiblecontracting.org/> (lainattu 7.5.2025).
- RCP = Responsible Contracting Project (2023b). The RCP Toolkit. Saatavilla: <https://www.responsiblecontracting.org/toolkit> (lainattu 6.5.2025).
- Salminen, J. (2017). *From National Product Liability to Transnational Production Liability: Conceptualizing the Relationship of Law and Global Supply Chains*. Turun yliopisto. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021042718087> (lainattu 12.5.2025).
- Salmi-Tolonen, T. (2013). Sopimus on kieliteko. Teoksessa: H. Haapio & R. Sipilä (Toim.). *Sopimusten ja häiriötilanteiden hallinta rakennusprojekteissa*. 2., uudistettu laitos. Tietosanomama. 354–372.
- Salmi-Tolonen, T. (2014). Sopimus ja kieli. Teoksessa: H. Haapio & M. Järvinen (Toim.). *Yritysten sopimus- ja vastuuketjut – Sopimusten hallinta käytännössä*. 2., uudistettu laitos. Tietosanomama. 317–335.
- Scott, B. (2025). The Gunning Fog Index (or FOG) Readability Formula. [readabilityformulas.com](https://readabilityformulas.com/the-gunnings-fog-index-or-fog-readability-formula). Saatavilla: <https://readabilityformulas.com/the-gunnings-fog-index-or-fog-readability-formula> (lainattu 8.4.2025).
- Spiers, H., Amin, N., Lakhani, R., Andrew, M. & Patel, P. M. (2017). Assessing readability and reliability of online patient information regarding vestibular schwannoma. *Otology & Neurotology* 38(10), e470–e475. <https://doi.org/10.1097/MAO.0000000000001565>
- Suomalainen, J. (2002). Erikoiskielistä yleiskieleen – termeistä sanoiksi. *Kielikello* 1/2002. Saatavilla: <https://kielikello.fi/erikoiskielista-yleiskieleen-termeista-sanoiksi> (lainattu 13.10.2025).
- Ulfbeck, V. & Hansen, O. (2020). Sustainability Clauses in an unsustainable Contract Law. *European Review of Contract Law* 16(1), 186–205. <https://doi.org/10.1515/ercl-2020-0010>
- Virtaluoto, J. & Väyrynen, P. (2000). Voidaanko tekstin luettavuutta mitata matemaattisilla indekseillä? *Informaatiotutkimus* 19(4), 100–106. Saatavilla: <https://journal.fi/inf/article/view/1617/1464> (lainattu 8.4.2025).
- Waller, R. (2011). What makes a good document? The criteria we use. Technical paper 2. Simplification Centre, University of Reading. Saatavilla: <https://www.simplificationcentre.org.uk/reports2/technical-paper-2-what-makes-a-good-document-the-criteria-we-use> (lainattu 5.5.2025).